

De vrijwilliger, de
verenigingswerker, de
vrijwilliger-bestuurder:
aansprakelijkheid en
verzekering

ACERTA CATCH-UP
1 oktober 2019

Gert Geerts

GSJ
ADVOCATEN

Gedeelde kennis is dubbele kennis

Inhoud

I. Inleiding

II. De wettelijke regeling

III. Quid met de recente nieuwe wettelijke ontwikkelingen?

IV. En wat met het verenigingswerk?

V. Capita selecta

- m.b.t. “de aansprakelijkheid”
- m.b.t. “de immuniteit”
- de “losse” feitelijke vereniging
- de “losse” feitelijke vereniging in de zorgsector
- aandachtspunten m.b.t. de verzekering
- wat met de vrijwilliger-bestuurder?
- algemeen besluit

I

Inleiding

II

De wettelijke regeling

- **Op Belgisch niveau:**
 - Vrijwilligerswet van 3 juli 2005
 - K.B. 19 december 2006 m.b.t. de minimumgarantievoorwaarden
- **Op Vlaams niveau:**
 - Decreet van 3 april 2009 m.b.t. georganiseerd vrijwilligerswerk
 - Besluit van de Vlaamse Regering van 26 februari 2010

- **Vrijwilligerswerk?**

Elke activiteit die:

- onbezoldigd en onverplicht
- ten behoeve van één of meer *andere* personen, anders dan diegene die de activiteit verricht, een groep, een organisatie of van de samenleving in haar geheel
- ingericht wordt door een organisatie anders dan het familie- of privé-verband van diegene die de activiteit verricht
- niet door dezelfde persoon en voor dezelfde organisatie wordt verricht als werknemer

- **De wettelijke regeling qua:**

- informatie
- aansprakelijkheid
- verzekeringsplicht

➔ zie schema

- **De wettelijke regeling qua aansprakelijkheid**

“Art. 5.

Behalve in geval van bedrog, zware fout of eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomende lichte fout van de vrijwilliger, is deze, behalve als het om schade gaat die hij zichzelf toebrengt, niet burgerlijk aansprakelijk voor de schade die hij veroorzaakt bij het verrichten van vrijwilligerswerk, ingericht door een in artikel 3, 3° bedoelde feitelijke vereniging die één of meer personen tewerkstelt die verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst voor werklieden of bedienden, door een in artikel 3, 3° bedoelde rechtspersoon, of door een feitelijke vereniging die op grond van haar specifieke verbondenheid hetzij met de voormelde feitelijke vereniging, hetzij met de voormelde rechtspersoon beschouwd kan worden als een afdeling daarvan. Voor deze schade zijn respectievelijk de feitelijke vereniging, de rechtspersoon of de organisatie waarvan de feitelijke vereniging een afdeling vormt, burgerlijk aansprakelijk. Op straffe van nietigheid mag van de bij het eerste lid bepaalde aansprakelijkheid niet afgeweken worden in het nadeel van de vrijwilliger.”

- **De wettelijke regeling vs de decretale m.b.t:**
 - reikwijdte verzekeringsplicht
- ➔ zie schema

III

Quid met de recente nieuwe
wettelijke ontwikkelingen?

- **Nieuwe wettelijke ontwikkelingen**
 - Wet van 11 augustus 2017 houdende invoeging van Boek XX “Insolventie van ondernemingen” in het Wetboek Economisch Recht (WER)
 - Wet van 15 april 2018 houdende hervorming van het ondernemingsrecht
 - Wet van 23 maart 2019 houdende nieuw Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV)

- **Wet van 11 augustus 2017 houdende invoeging van Boek XX “Insolventie van ondernemingen” in het Wetboek Economisch Recht (WER)**
 - viseert “ondernemingen”
 - uitdrukkelijk ook de VZW’s (ingevolge Wet 15 april 2018)
 - zelfs ook de andere organisaties zonder rechtspersoonlijkheid tenzij ze geen uitkeringsoogmerk hebben en *in feite* geen uitkeringen verrichten aan hun leden of aan personen die een beslissende invloed uitoefenen op het beleid van de organisatie, m.a.w. feitelijke verenigingen
 - kunnen failliet verklaard worden, kunnen in aanmerking komen voor WCO
 - risico’s voor bestuurders van VZW’s

- **Wet van 15 april 2018 houdende hervorming van het ondernemingsrecht**
 - hervorming ondernemingsbegrip
 - iedere NP die zelfstandige beroepsactiviteit uitoefent
 - iedere RP, ook indien geen economisch doel (bv. VZW)
 - zelfs ook de andere organisaties zonder rechtspersoonlijkheid *tenzij* ze geen uitkeringsoogmerk hebben en *in feite* geen uitkeringen verrichten aan hun leden of aan personen die een beslissende invloed uitoefenen op het beleid van de organisatie, m.a.w. feitelijke verenigingen
 - ondernemingsrechtbank en insolventierechtbank
 - modernisering bewijsrecht (art. 1348*bis* BW)
 - uitbreiding KBO-regeling
 - opheffing Wetboek van Koophandel

- **Wet van 23 maart 2019 houdende nieuw Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV)**
 - unificatie W. Venn. en VZW-wet
 - vereenvoudiging vennootschapsvormen
 - wijziging bestuursmodellen
 - geharmoniseerde bestuurdersaansprakelijkheid
 - caps op bestuurdersaansprakelijkheid

IV

En wat met het verenigingswerk?

- **Wat met de verenigingswerker?**

- **Bijkluswet 18 juli 2018**

- verenigingswerk is
 - het verrichten van bepaalde diensten van maatschappelijk belang (lijst van 17 types van activiteiten)
 - tegen betaling
 - voor een feitelijke vereniging, een private rechtspersoon of een publieke rechtspersoon
 - naast betaalde job in hoofdberoep of naast een pensioen
- aansprakelijkheid (art. 6 Bijkluswet)
 - verenigingswerker geniet immuniteit, tenzij...
 - organisatie is burgerrechtelijk aansprakelijk
- verzekering (art. 7 t/m 9 Bijkluswet)
 - organisatie is verzekeringsplichtig
 - BA
 - LS, ook voor schade door ongevallen op weg naar en van deze activiteiten en door ziekten opgelopen als gevolg van het verenigingswerk.
 - in hoofde van verenigingswerker zelf behoort de activiteit tot het privé-leven = > dekking in BA- privé-leven

v

Capita Selecta

- **M.b.t. “de aansprakelijkheid”**
 - niet alleen de buitencontractuele, maar ook “de contractuele” aansprakelijkheid (art. 5 Vrijwilligerswet)!
 - toch een reëel risico nu er veel in (bruik)leen genomen wordt, gehuurd/verhuurd, gekocht/verkocht wordt!
 - de verplichte verzekering betreft louter de buitencontractuele aansprakelijkheid (art. 6 Vrijwilligerswet)!
 - risico op dekkingslacune

- **M.b.t. “de immuniteit”**
 - enkel burgerrechtelijk, niet strafrechtelijk (dus: luik rechtsbijstand BA-Gezin kan nuttig blijven!)
 - sowieso beperkt, dus niet bij:
 - opzet
 - grove fout
 - een gewoonlijk voorkomende lichte fout
 - dus: BA-gezin kan nuttig blijven!
 - niet voor de vrijwilliger in de “losse” verenigingen
 - oplossing: BA-gezin!
 - niet de schade aan de vrijwilliger zelf

- **De “losse” feitelijke vereniging**
 - wat?
 - geen immuniteit dus:
 - het gemeenrechtelijk aansprakelijkheidsregime blijft gelden, m.a.w.:
 - de vrijwilliger zelf,
 - de overige leden van de vereniging evenals
 - de “aansteller”
kunnen aangesproken worden!
 - geen verzekeringsplicht
 - wel infoplicht!
 - aangaande aansprakelijkheid én
 - verzekerings situatie (eventueel toch organisatiepolis, zo niet aanraden om familiale polis te onderschrijven)

- **De “losse” feitelijke vereniging in de zorgsector**
 - eerder uitzonderlijk
 - toch mogelijk:
 - bv. spontane initiatieven in de marge van de moederorganisatie
 - geen aanspr./geen vzplicht, wél (complexe) informatieplicht TENZIJ *“verbonden met”*
 - eventuele verzekeringsoplossing:
 - ruime omschrijving van het begrip “verzekerde”
 - voorafgaande melding aan de verzekeraar
 - eventueel collectieve polis van (lokale) overheid
 - de “losse” feitelijke vereniging met autonoom of ingebouwd vrijwilligerswerk is toch verzekeringsplichtig!

- **Aandachtspunten m.b.t. de verzekering (1)**
 - kan de verplichte verzekering onderschreven worden door een derde, bijvoorbeeld de organisatie van wie de vrijwilligers geleend worden?
 - ja, doch doet geen afbreuk aan:
 - de eigen aansprakelijkheid van de organisatie (art. 5 Vrijwilligerswet)
 - de decretale plicht om de aansprakelijkheid van de organisatie 'tout court' te verzekeren (art. 6 Decreet)

- **Aandachtspunten m.b.t. de verzekering (2)**
 - mogelijkheid om de standaardpolis via de bijzondere voorwaarden tot een maatproduct te maken:
 - goede verzekeringstussenpersoon!
 - “modelinhoud polis BA-vrijwilliger” van het Steunpunt Vrijwilligerswerk!
 - “controlelijst” van het Steunpunt! (zie bijlage)

- **Aandachtspunten m.b.t. de verzekering (3)**
 - begrip “verzekerde” zo ruim mogelijk omschrijven
 - de vrijwilliger zelf
 - familieleden van de vrijwilliger, die meehelpen en die ontegensprekelijk vrijwilligerswerk verrichten (met inbegrip van de ouder/voogden wanneer ze burgerrechtelijk aansprakelijk zijn voor de minderjarige vrijwilliger)
 - andere personen die op lossere, “ad hoc-basis” vrijwilligerswerk verrichten
 - + decretaal verplicht:
 - de organisatie zelf (niet louter voor activiteiten van de vrijwilliger)
 - de werknemers

- **Aandachtspunten m.b.t. de verzekering (4)**
 - opzet en zware fout (art. 8 WLVO)
 - zware fout principieel gedekt
 - TENZIJ “uitdrukkelijk” en “beperkend” uitgesloten
 - gevaar van te ruime formulering van “zware fout”
 - bijvoorbeeld “elke schade voortvloeiend uit medische handelingen die overeenkomstig de vigerende wetgeving verboden zijn”
 - problematisch in de praktijk (artsen, verpleegkundigen, zorgkundigen en verzorgenden)
 - cascadeclausule als alternatief: “de dekking behouden wanneer de verpleegkundige een handeling stelt die strikt gezien enkel door een arts mag gesteld worden maar die overeenkomstig algemeen aanvaarde gebruiken toch door een verpleegkundige verricht wordt enz...”

- **Aandachtspunten m.b.t. de verzekering (5)**
 - tevens toetsing van zware fouten en uitsluitingen
 - aan de lijst van de “toegelaten” uitsluitingen én
 - aan het decreet

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (1)**
 - in hun hoedanigheid van bestuurder geen vrijwilligersimmunititeit (zelfs indien bestuursmandaat vrijwillig uitgeoefend wordt!)
 - indien benevens bestuurder ook andere vrijwilligersactiviteit wél vrijwilligersimmunititeit voor die activiteit
 - de bestuurdersactiviteit van de bestuurder-vrijwilliger *kan* ook verzekerd worden in de organisatiepolis
 - uitdrukkelijke vermelding onder “verzekerde” en onder “activiteit”
 - wel niet decretaal verplicht (art. 9, §1, 1° Besluit Vlaamse Regering)

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (2)**
 - bestuursactiviteit: kan leiden tot bestuurdersaansprakelijkheid
 - veelal bij financiële moeilijkheden (WCO – faillissement), maar ook andere vormen
- interne bestuurdersaansprakelijkheid (F – S – CV)
 - bestuursfouten: bv. contractsluiting met duidelijk nadelige voorwaarden, gebruik van goederen voor een vreemd doel, bestuur verwaarlozen, geen brandverzekering onderschrijven, ...
 - schending van vzw-wetgeving: bv. niet aanpassen statuten aan vzw-wetgeving, niet voeren van correcte boekhouding, niet neerleggen ledenlijst, niet bijhouden van een vzw-dossier op de zetel, ...
 - schending van de statuten: bv. niet respecteren quorum / meerderheden, niet nakomen bijzondere verplichtingen, niet benoemen dagelijks bestuur wanneer verplicht, ...

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (3)**
 - externe bestuurdersaansprakelijkheid (F – S – CV)
 - aansprakelijkheid t.o.v. contractspartners: in principe staat enkel de vzw hiervoor in (verbod op samenloop en co-existentie) => slechts uitzonderlijk zal een vordering op bestuurder persoonlijk mogelijk zijn (wanneer schade verschillend is van louter contractuele schade en wanneer bestuurder ook buitencontractuele fout beging)
 - aansprakelijkheid t.o.v. derden (niet-contractspartners): schending wettelijke norm of zorgvuldigheidsnorm, bv.: niet betalen SABAM, voeren van zwarte boekhouding, niet betalen van belastingen, schenden van milieuwetgeving, ...

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (4)**
 - vóór Boek XX WER, Wet 15 april 2018 en WVV
 - art. 14 VZW-wet: *“De vereniging is aansprakelijk voor fouten die kunnen worden toegerekend aan haar aangestelden of aan de organen waardoor zij handelt.”*
 - art. 14bis VZW-wet: *“Onverminderd artikel 26septies gaan de bestuurders geen enkele persoonlijke verplichting aan inzake de verbintenissen die de vereniging aangaat.”*
 - art. 15 VZW-wet: *“De personen die met het dagelijks bestuur zijn gelast, gaan geen enkele persoonlijke verplichting aan inzake de verbintenissen die de vereniging aangaat.”*
 - een vorm van bescherming, maar zeker niet sluitend
 - slechts *individuele* bestuurdersaansprakelijkheid: in concreto fout van *die* bestuurder(s) aantonen

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (5)**
 - na Boek XX WER, Wet 15 april 2018 en WVV
 - VZW is onderneming
 - en dus ook onderworpen aan WER en WVV

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (6)**
 - algemeen aansprakelijkheidsregime bestuurders
 - artt. 2:56-2:58 WVV
 - geldt voor bestuurders én *feitelijke* bestuurders
 - aansprakelijkheid voor fouten in uitoefening opdracht
 - t.o.v. vereniging
 - t.o.v. derden, voor zover fout buitencontractueel is
 - marginale toetsing: slechts aansprakelijkheid voor beslissingen, daden of gedragingen kennelijk buiten de marge waarbinnen normaal zorgvuldige bestuurders van mening kunnen verschillen
 - college: hoofdelijke aansprakelijkheid! / ontheffing door melding fout waaraan geen deel aan bestuursorgaan

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (7)**
 - specifiek aansprakelijkheidsregime XX.225-XX.227 WER
 - kennelijk grove fout die heeft bijgedragen tot het faillissement (art. XX.225 WER)
 - persoonlijke aansprakelijkheid voor sociale bijdragen (art. XX.226 WER)
 - wrongfull trading (art. XX.227 WER): voortzetting van reddeloos verloren activiteit
 - aansprakelijkheid voor (feitelijke) “bestuurders en zaakvoerders” wegens in stand houden van “virtueel failliete onderneming”, wanneer schulden de baten overtreffen, mits de bestuurder/zaakvoerder: (1) “wist of behoorde te weten” dat er kennelijk geen vooruitzicht was om de onderneming of haar activiteiten te behouden en een faillissement te vermijden, en hij (2) niet heeft gehandeld zoals een normaal en zorgvuldig bestuurder/zaakvoerder in dezelfde omstandigheden zou hebben gehandeld

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (8)**
 - algemene aansprakelijkheidsbeperking: 2:57 WVV
 - caps: financiële drempels naargelang grootte onderneming
 - 125.000 EUR
 - jaaromzet < 350.000 EUR én gem. balans < 175.000 EUR
 - in 3 boekjaren voorafgaand aan instellen vordering
 - 250.000 EUR – 1.000.000 EUR – 3.000.000 EUR – 12.000.000 EUR
 - caps gelden t.o.v. RP én t.o.v. derden, ongeacht grondslag vordering
 - caps gelden voor alle bestuurders samen
 - caps gelden per feit, ongeacht aantal eisers of vorderingen

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (9)**
 - algemene aansprakelijkheidsbeperking: 2:57 WVV
 - caps gelden voor elke aansprakelijkheid, MAAR NIET:
 - in geval van gewoonlijk voorkomende lichte fout, zware fout of opzet
 - *voor inschrijving op / storting van / volstorting van aandelen (enkel BV en NV)*
 - hoofdelijke aansprakelijkheid t.a.v. fiscus
 - hoofdelijke aansprakelijkheid XX.226 WER: sociale bijdragen
 - géén verdere beperking is mogelijk
 - geen vrijwaringsverbintenissen door RP mogelijk
 - geen vrijwaringsbepalingen in statuten mogelijk
 - indien toch: nietig

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (10)**
 - specifieke aansprakelijkheidsbeperking VZW: XX.227 WER
 - wrongfull trading: in stand houden virtueel failliete onderneming
 - geldt niet voor failliete verklaarde onderneming die VZW, IVZW of stichting is, die vereenvoudigde boekhouding voert
 - criteria art. 17 VZW-wet (indien minder dan 2 criteria = eenvoudig)
 - FTE < 5
 - omzet < 312.500 EUR
 - balanstotaal < 1.249.500 EUR
 - *goede* D&O-dekking (D&O-polis of organisatiepolis) kan risico's afdekken / opletten voor kleine lettertjes

- **Wat met de vrijwilliger-bestuurder? (11)**

- Quid met de volgende polisbepalingen?

- “Schade-eis” (a) *een schriftelijke vordering van ieder ander dan de **verzekeringsnemer, een filiaal of een ander verzekerde** voor betaling van een geldbedrag of enige andere schadeloosstelling*

- “De maatschappij verzekert niet:

De schadegevallen m.b.t. fiscale of parafiscale materies. Hiermee bedoelt men de schadegevallen* ivm, in welke hoedanigheid ook, het opstellen, de aanslag, de berekening of de inning van alle belastingen, taksen, heffingen, bijdragen of socialezekerheidsbijdragen. Wanneer echter de persoonlijke of hoofdelijke aansprakelijkheid van de verzekerde* ingeroepen wordt door de fiscale of parafiscale overheden, neemt de maatschappij* de burgerlijke verdedigingskosten* en/ of de strafrechtelijke verdedigingskosten* voor deze verzekerde* ten laste.”*

- **Algemeen besluit**
 - globale screening van verzekeringstoestand met hulp van professioneel verzekeringstussenpersoon lijkt passend!

Contacteer ons

Gert Geerts

GSJ advocaten

Mechelsesteenweg 27

2018 Antwerpen

T +32 3 232 50 60

F +32 3 232 30 50

E gg@gsj.be